

JOSEPH HAYDN ÚJ ARCA*

A zenetudományban sokáig tartotta magát az az álláspont, hogy a klasszikus zongoraszonátá műfaja Beethoven művészetében jutott el a csúcusra. Ő maga merített ugyan Philip Emmanuel Bachtól, érintette Mozartot és Haydnt, tanult valamelyest Clementitől, aztán egyetlen hatalmas összefoglalását teremtette meg a szonátának az op. 53-as és 57-es alkotásaiban, „később pedig egyre inkább az elvont eszmék transzcendentális birodalma felé fordult”. A nagy zongoristától, Edwin Fischertől való e jellemző és kifejező idézet, s ugyanő írja a beethoveni összegezés jellemzéséről: „Egyszer azonban még a jövőendő függönyét húzta szét a szemünk előtt: a Diabelli keringőjére írt harminchárom variációjában. A zenei fejlődés összefoglalását és további menetének előérzetét tartalmazza ez a mű: Händeltől napjainkig.”

Ám a jövőendőnek e titokzatos függönye nem Beethoven nagy szonátájában mozdul el először, hanem már Haydnnél, a Grenzingernének ajánlott nagy Esz-dúr szonátában, mely a klasszicizmus egyik legteljesebb zenei kifejeződése. Nehezen alkothatunk fogalmat ezekről az alkotásokról, hiszen Haydn zongorája nyilván kisebb, könnyebb volt a ma használatosnál, hangzása szellős, áttetsző volt, s világos, végérvényes értelmezést tett lehetővé a játékos számára. Manapság, amikor egy-egy szonátaesten amolyan „bemelegítő darabként” elhangzik Haydn valamelyik szonátája, alig hihetjük, hogy autentikus tolmácsolásban hallhattuk. Haydn zongoraműveinek világa jórészt ismeretlen volt és maradt egészen mostanáig, amikor a Magyar Hanglemezyártó Vállalat óriási vállalkozásának jóvoltából végre megjelent szonátáinak teljes sorozata. Lapunkban már ismertettük e valóban nagyszerű kiadvány néhány albumát, ám most, hogy a 2. számú tasak is megjelent, ismét vissza kell térnünk méltatására. Már csak azért is, mert e lemezeken Kocsis Zoltán és Lantos István személyében a világszerte oly sokat emlegetett magyar pianista iskola

két kitűnő képviselője fogalmazza meg, mit jelent Haydn ma a művész és a zenekedvelő számára.

Mást jelent Lantos Istvánnak és más Kocsis Zoltánnak. Előbbi a klasszicizmus egyik legnagyobb mesterét szólaltatja meg, világos, kristálytisztá értelmezésben, a derűs egyensúly jegyében. Kocsis Zoltán értelmezése lázasabb és nyugtalanabb. Megpróbál visszazállni a művek keletkezésének korába, s úgy játszik mai hangszerén, mintha Haydn korabeli instrumentum volna: a szonáták hangképe így valamelyest redukálódik, kifejezési tartományuk is szűkebb lesz, ám mindezt messzemenően kárpótól a megszólaltatás dinamikus következetessége, már-már aszkétikus tónusa, s az a kísérletező kedv, mely Kocsis Zoltánnak minden egyes lemezfelvételét jellemzi.

Azt már tudjuk, mikor válik egy szerző klasszikussá. De most kezdjük csak sejteni, milyen nehéz a klasszikusokba életet lehelni. Milyen áldozatos munka, mennyi lemondás kell ahhoz, hogy a kor képeire és alakjára hasonlítsuk őket, de úgy, hogy ne szakítsuk ki műveiket, művészetüket a maguk korából sem. Ilyen vonatkozásban talán a modern Bach-kultusz hozta a legszebb eredményeket, holott mily sok a buktatója ennek is! A Magyar Hanglemezyártó Vállalat, amikor megjelentette Haydn összes zongoraszonátáit, hatalmas tette vállalkozott. De amikor lehetőséget adott kitűnő fiatal művészeknek, hogy alkattak s a művekről szuverén módon kialakított művészi képük szellemében játsszák valamennyit, akkor a valódi Haydn-reneszánsz kezdeményezőjévé vált. Hisz ez a Haydn-kép korántsem egységes. Ránki Dezső apollói nyugalmú vonalrajzai éppúgy felsejlenek benne, mint Kocsis Zoltán fékezhetetlen dionüoszsi szenvedélyének kiegyensúlyozatlan, vibrálóan izgalmas vonásai, vagy éppen Lantos Istvánnak az orgonazengést idéző fenséges sodrású ecsetvonásai. De épp e változatos hordja magában a teljesség ígézetét, s ajándékoz meg egy ritkaság, úgy is mondhatjuk: zenetörténeti pillanattal.

(R. L.)

*Joseph Haydn: **Összes zongoraszonátái** (Hungaroton, SLPX 11618–22)